

27.5.2011

Dnro 658/4/10

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Pirkko Äijälä-Roudasmaa

VIRANOMAISEN ON TIEDOTETTAVA HOITOPAIKAN MUUTOKSISTA

EN MYNDIGHET BÖR INFORMERA OM ÄNDRING AV VÅRDPLATSER

1 KANTELU

Useat turkulaisten vanhainkotien asukkaiden omaiset ja yksittäiset kansalaiset arvostelivat Turun kaupungin johtavien viranhaltijoiden menettelyä ja perusturvalautakunnan päätöstä 16.12.2009, jolla päätettiin kahden vanhainkodin – Runosmäki ja Liinahaka – perusparannuksista ja Luolavuoren vanhainkodin tulevasta lakkauttamisesta. Runosmäen asukkaat oli siirretty TYKS:n uuteen T-sairaalaan. Liinahaan vanhuksille oli sen sijaan etsitty remontin ajaksi "väistötilaa", jonka seurauksena sellaiseksi oli päätetty varata Luolavuoren noin 150 –paikkainen vanhainkoti. Tämä tarkoitti siis käytännössä sitä, että myös toiminnassa olleen Luolavuoren vanhainkodin kaikki asukkaat sijoitettiin hajapaikoille ympäri Turkua ilman heille tuttuja hoitajia ja asukkaita.

Koska Luolavuoren vanhainkodin asukkaista monet olivat muistisairaita ja erityistä huolenpitoa vaativia vanhuksia, heidän kohteluaan on pidetty kohtuuttomana vanhuksille. Asian valmistelua salassa, päätöksenteon jälkeistä puutteellista tiedottamista vanhuksille, heidän omaisilleen ja henkilökunnalle paheksuttiin. Asiassa meneteltiin kantelijoiden mielestä monin tavoin Luolavuoren vanhainkodin vanhusten perusoikeuksien vastaisesti ja tällä menettelyllä aiheutettiin tosiasiallista huolta sadoille vanhuksille ja heidän omaisilleen, joihin suoritettavien vanhainkotiremonttien ei olisi tullut vaikuttaa millään tavoin. Myöskään Turun kaupungin ikäpoliittinen strategia vuosille 2009–2012 ei vanhusten yllättävissä ja tarpeettomissa siirroissa kantelijoiden mielestä toteutunut.

3 RATKAISU

3.1 Vanhusten hoitoa ja hoivaa koskevat säännökset

3.1.1 Oikeus hoitoon ja hoivaan

Perustuslain 19 §:n 1 momentti turvaa jokaiselle, joka ei sitä itse pysty hankkimaan, oikeuden välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Julkisen vallan on perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaan

turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveystalvet ja edistettävä väestön terveyttä. Perustuslain 7 §:n 2 momentin mukaan ketään ei saa kohdella ihmisarvoa loukkaavasti. Julkisen vallalle on perustuslain 22 §:ssä säädetty velvollisuus perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen turvaamiseen.

Sosiaali- ja terveystalvelujen järjestämistapaan ja saatavuuteen vaikuttavat välillisesti myös muut perusoikeussäännökset, kuten yhdenvertaisuus ja syrjinnän kiello (6 §) edellä mainitussa 7 §:ssä säädetty oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ja turvallisuuteen.

3.1.2

Ihmisarvo ja itsemääräämisoikeus

Tiedottamista koskeva lainsäädäntö

Kuntalain 29 §:n mukaan kunnan on tiedotettava asukkailleen myös kunnassa vireillä olevista asioista, niitä koskevista suunnitelmista, asioiden käsittelystä. Lisäksi säännöksen mukaan asukkaille on myös tiedotettava, millä tavoin asioista voi esittää kysymyksiä ja mielipiteitä valmistelijoille ja päättäjille. Kuntalain mukaan riittävää tiedottamista ei siis ole vain ratkaisuista ja niiden vaikutuksista tiedottaminen.

Hallintolain 41 §:n mukaan jos asian ratkaisulla voi olla huomattava vaikutus muiden kuin asianosaisten elinympäristöön, työntekoon tai muihin oloihin, viranomaisen tulee varata näille henkilöille mahdollisuus saada tietoja asian käsittelyn lähtökohdista ja tavoitteista sekä lausua mielipiteensä asiasta. Asian vireilläolosta ja vaikuttamismahdollisuuksien käyttämisestä on ilmoitettava asian merkityksen ja laajuuden kannalta sopivalla tavalla.

Asian vireilläolosta ei kuitenkaan tarvitse ilmoittaa, jos se vaarantaa ratkaisun tarkoituksen toteutumisen tai aiheuttaa muuta merkittävää haittaa taikka jos se on ilmeisen tarpeetonta.

3.3

Luolavuoren vanhainkodin lakkauttamisesta tiedottaminen

Turun perusturvalautakunnan selvityksessä todetaan, että sekä Luolavuoren vanhainkodin tyhjentäminen että sen tilojen käyttäminen väistötilana on perustunut Turun kaupungin toimielinten päätöksiin. Päätösten toimeenpano on ollut Turun kaupungin viranhaltijoiden asiana. Tiedottamisen osalta selvityksessä on tuotu esiin lautakunnan kanta, että toimielimen esityslista tulee julkiseksi vasta kun toimielin on käsitellyt asian. Edelleen on todettu, että tiedottaminen on aloitettu välittömästi lautakunnan päätöksen jälkeen ja se on ollut tehokasta. Selvityksestä ei käy ilmi miten tiedotus on toteutettu ja kenelle se on kohdistettu

Aluehallintovirasto on lausunnossaan todennut, että toimielimen esityslista tulee virallisesti julkiseksi, kun toimielin on käsitellyt asian eli pöytäkirja on allekirjoitettu ja julkistettu (laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 2 luku 6 § 6 kohta, jälj. julkisuuslaki). Julkisuuslaki lähtee kuitenkin siitä, että on noudatettava julkisuusmyönteistä tulkintaa, eli viranomaisten on toteutettava toiminnassaan avoimuutta, jonka nojalla "ei vielä julkisia" asiakirjoja voidaan myös julkistaa. Myös kuntalaki lähtee siitä, että kunnan on tiedotettava asukkailleen vireillä olevista asioista. Julkisuusmyönteisestä tulkinnasta johtuen kunnat voivat julkaista toimielinten esityslistoja esim. www-sivuillaan jo ennen varsinaista kokousta, ottaen kuitenkin huomioon henkilötietojen käsittelylle laissa asetetut vaatimukset.

Julkisuuslain em. pykälän mukaan lautakunnan kokouksen esityslistat (pl. salassa pidettävät tiedot) tulevat käytännössä julkisiksi samaan aikaan kuin pöytäkirja. Tämä ei kuitenkaan estä tiedon antamista esityslistasta tätäkin ennen, jollei salassapitosäännöksistä muuta johdu.

Aluehallintovirasto toteaa lausunnossaan, että Luolavuoren vanhainkodin nopea alasajo on ollut näkyvästi esillä paikallisissa sanomalehdissä. Mielpiteensä ovat esittäneet niin omaiset, huolestuneet kaupunkilaiset kuin vanhainkodin henkilöstö. Aluehallintoviraston näkemyksen mukaan Luolavuoren vanhainkodin toiminta on ollut onnistunutta eikä vanhainkodin hoitoa koskevia kanteluita tai ilmoituksia epäkohdista ole vuosien aikana esitetty. Yllättävä ja aikataulullisesti liian nopea lakkautuspäätös on aiheuttanut tosiasiallista turvattomuutta. Vanhainkodin lakkautusaikataulun saattaminen julkiseksi vasta päätöksen valmistuttua on aluehallintoviraston näkemyksen mukaan antanut peruspalvelulautakunnalle haluamansa työrauhan vaikeassa asiassa.

Perusturvalautakunnan päätös koski lähes 160 vanhuksen muuttoja vanhainkodista toisiin pitkäaikaislaitoksiin ympäri kaupunkia. Ennen tämän kaltaisten merkittävien päätösten tekoa tulee mielestäni taata vanhuksille, omaisille ja henkilökunnalle mahdollisimman laaja vaikutusmahdollisuus jo päätöksenteon valmisteluvaiheessa. Kuntalaisille tulee turvata oikeus saada tietoa ja mahdollisuus niin halutessaan pyrkiä vaikuttamaan perusturvalautakunnan jäseniin ennen päätöksentekoa. Perusturvalautakunnan päätös koski lähes 160 vanhuksen lisäksi heidän omaisiaan ja läheisiään. Hoitopaikan muuttaminen merkitsee myös suhteen katkeamista tuttuihin hoitajiin ja usein myös muihin asukkaisiin. Tällaiset iäkkäiden ihmisten asumiseen ja hoivaan liittyvät ratkaisut ovat nähdäkseni kuntalain 29 §:n soveltamisalaan kuuluvia asioita. Lisäksi hoivajärjestelmän rakenteellisilla muutoksilla ja päätöksillä, jotka vaikuttavat useiden yksittäisten henkilöiden hoitopaikkaan on nähdäkseni hallintolain 41 §:n tarkoittama huomattava vaikutus.

4 KANNANOTTO

Käsitykseni mukaan Turun kaupungin sosiaalitoimi on laiminlyönyt riittävän aikaisessa vaiheessa tiedottamisen Luolavuoren vanhainkodin noin 160 vanhuksen siirtoa koskevassa asiassa. Kuntalaki, hallintolaki ja julkisuuslaki olisivat puoltaneet asiasta tiedottamista jo päätöksen valmisteluvaiheessa.
